

**TURUN
YLIOPISTO**

Alakouluikäisen lapsen lukemisen kehitys ja lukemaan oppiminen

Kasvatustieteen
kandidaatintutkielma

Laatija:
Venla Voutilainen

23.4.2024
Rauma

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Kandidaatintutkielma

Tekijä: Venla Voutilainen

Otsikko: Miten saada oppilaat lukemaan? Lukemisen vaikutukset oppimiseen kouluikäisillä lapsilla ja nuorilla

Ohjaaja: Yliopistotutkija Ville Mankki

Sivumäärä: 24 sivua

Päivämäärä: 23.4.2024

TIIVISTELMÄ

Tutkimus tarkastelee lukutaidon ja lukemisen vaikutuksia oppimiseen lasten ja nuorten näkökulmasta. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää aikaisempien tutkimusten perusteella, miten oppilas hyötyy lukemisesta, millaiset tekijät vaikuttavat lukemaan oppimiseen sekä miten digitaalinen lukeminen ja mediakasvatus ovat iso osa tätä päivää.

Tutkimus on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsaus palvelee tätä tutkimusta hyvin, sillä kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan perehtyä aikaisempien tutkimusten tuloksiin tämän tutkimuksen näkökulmasta. Aineistoa on kerätty monipuolisesti usean kuukauden ajan käyttäen apuna erilaisia hakukoneita, kuten Google scholar -selainta sekä Turun yliopiston Volter -tietokantaa.

Tutkimuksen päätuloksena voidaan todeta, että lukemisella ja oppimisella on selkeä yhteys. Paljon lukevilla oppilailla on yleensä laaja sanavarasto, hyvät tunne-elämäntaidot sekä parempi mahdollisuus pärjätä opinnoissa, ja tulevaisuudessa työelämässä, verrattuna vähemmän lukeviin ikätovereihinsa. Lukutaidon tukeminen onkin keskeistä oppimisen ja nyky-yhteiskunnassa pärjäämisen kannalta.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että lukutaidon merkitys oppimiselle on korvaamaton. Lukeminen tarjoaa oppilaalle tietoa, se kehittää ymmärtämistä ja vaikuttaa lisäksi oppilaan identiteetin muodostumiseen. Johtopäätöksenä voidaan todeta lukemisen olevan oppilaalle tärkeä perustaito. Jokaisen opettajan tulisi kannustaa oppilaitaan lukemaan erilaisia tekstejä, jotta oppilaat saavat parhaat mahdolliset eväät elämään.

Avainsanat: lukutaito, oppiminen, lukeminen, lukumotivaatio, monilukutaito

Sisällys

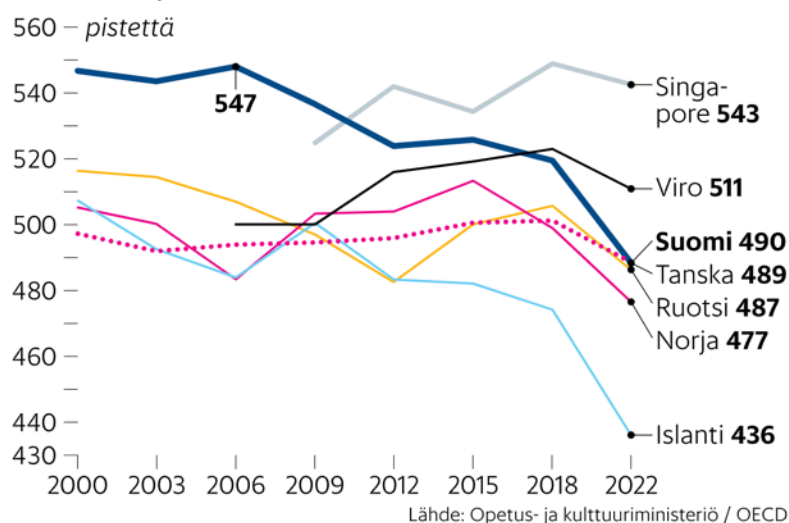
1	Johdanto	4
2	Lukemiseen liittyviä käsitteitä.....	6
3	Tulokset.....	8
3.1	Lukemaan oppimiseen vaikuttavia tekijöitä.....	8
3.2	Lukemisen vaikutukset oppimiseen kouluikäisillä lapsilla ja nuorilla.....	11
3.3	Digitaalinen lukeminen ja mediakasvatus	13
4	Pohdinta	17
4.1	Yhteenveto tutkimuksen tuloksista ja johtopäätökset.....	17
4.2	Miten vahvistaa oppilaan lukumotivaatiota?	18
4.3	Miten saada oppilaat lukemaan?	19
4.4	Tutkimuksen arviointi ja jatkotukimusehdotus	20
	Lähteet.....	22

1 Johdanto

Viime vuosina mediassa on paljon puhuttu suomalaisten lasten ja nuorten lukutaidon laskusta sekä siitä kuinka lapset ja nuoret lukevat erilaisia tekstejä todella vähän. Vuoden 2022 Pisa-tutkimuksen tuloksista selvisi, että vaikka Suomessa lukutaito on OECD maiden keskiarvoa korkeampi, on lukutaidon taso laskenut vuoden 2018 tutkimukseen verrattuna merkittävästi. Vuoden 2018 arvioinneissa pääalueena oli lukutaito, ja sen tulokseen verrattuna Suomen pistekeskiarvo on laskenut neljässä vuodessa jopa 30 pistettä (liite 1). Tutkimusten mukaan suurin yksittäinen tekijä heikentyneen lukutaidon taustalla on nuorten alentunut vapaa-ajan lukeminen. Lukemisen arvostaminen ja määrä on vähentynyt, eivätkä oppilaat enää lue omaksi ilokseen (Aaltonen, 2019, s. 69–83). Edelleen suomalaisnuoret sijoittuivat PISA-tutkimuksen lukutaitovertailussa edelleen hyvin, on silti viimeisen parin vuosikymmenen aikana suomalaisnuorten lukutaito on selvästi heikentynyt ja heikkojen lukijoiden määrä kasvanut (Majonen, 2020, s. 128–138).

Lukutaidon keskiarvot

Suomessa ja eräissä vertailumaissa 2000–2022

Kuvio 1. Lukutaidon keskiarvot Suomessa ja eräissä vertailumaissa 2000–2022 (Opetus- ja kulttuuriministeriö / OECD)

Jotta lukutaidon jatkuva lasku saataisiin pysäytettyä ja lukutaito uuteen kasvuun, olisi tärkeää kannustaa oppilaita lukemaan vapaa-ajallaan. Tässä lukemismotivaation vahvistaminen on tärkeässä asemassa, sillä motivaation on todettu olevan tärkein tekijä lukemiseen sitoutumisessa eli säännöllisessä lukuharrastuksessa, joka on pysyvää, omaehtoista sekä aktiivista (Majonen, 2020, s. 128–138). Edelleen oppilaat lukevat monenlaisia tekstejä, mutta

lukutapa on jakautunut: vapaa-ajallaan oppilaat kommunikoivat pääasiassa digitaalisia väyliä pitkin ja oppilaiden tavoissa lukea korostuukin selailu, eri medioiden käyttö samanaikaisesti sekä kognitiivisesti pinnalliset lukutavat (Aaltonen, 2019, s. 69–83).

Tutkimuksen tavoitteena on luoda kokonaiskuva lukemisen vaikutuksista lasten ja nuorten oppimiseen. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan lukemisen roolia digitaalisen ajan haasteiden keskellä, sekä sitä, miten erilaiset lukemisen muodot, kuten perinteinen kirjallisuus ja digitaaliset tekstit, vaikuttavat oppimiseen. Tutkimuksen päämääränä on antaa ajantasaista tietoa siitä, miten lukeminen voi edistää lasten ja nuorten oppimista ja kehitystä, sekä tarjota pohjaa jatkotutkimuksille ja käytännön toimenpiteille, joilla voidaan lisätä lukemisen roolia oppilaan elämässä.

Tämä tutkimus on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kuvaileva kirjallisuuden analysointi mahdollistaa monipuoliset tarkastelunäkökulmat sekä laajan aineiston, sillä kirjallisuuden valinnassa ei ole käytetty tarkkoja seuloja, vaan aineistoa on voinut kerätä käyttämällä laajasti erilaisia lähteitä. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan syventyä jo olemassa olevaan tutkimukseen, jotta voidaan selvittää lukemisen vaikutuksia oppimiseen aikaisempien tutkimusten perusteella. Lukemisen merkitys oppimiselle on laajasti tunnistettu tutkimuskentällä ja lukuisat tutkimukset ovat selvittäneet sen vaikutuksia eri näkökulmista.

Lukemisen on perinteisesti ajateltu olevan lähinnä kielellinen taito, mutta uudemmat tutkimukset ovat osoittaneet sen yhteyden muihin taitoihin ja oppimisprosesseihin, kuten empatiaan, ajatteluun sekä kriittiseen ajatteluun. Kirjallisuuskatsaus pyrkii vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin: ”Miten lukeminen vaikuttaa kouluikäisten lasten ja nuorten oppimiseen?”, ”Millaisia vaikutuksia digitaalisella lukemisella ja mediakasvatuksella on oppilaiden lukutaitoon ja -motivaatioon?” sekä ”Mitkä tekijät vaikuttavat lukemaan oppimiseen?”.

2 Lukemiseen liittyviä käsitteitä

Lukutaito on yksi ihmisoikeuksista (Grünthal, 2020, s. 165–208). Lukutaidolla tarkoitetaan taitoa tulkita kirjoitettua kieltä (Suomalainen asiansanasto- ja ontologiapalvelu [finto]).

Lukutaidolla tarkoitetaan tekstien ymmärtämistä ja arvioimista lukijan omasta näkökulmasta. Lukutaito voidaan määrittää kykynä ymmärtää ja käyttää yhteiskunnan edellyttämiä kirjoitetun kielen muotoja. Lukutaito jaetaan viiteen eri osa-alueeseen. Osa-alueet ovat tekninen lukutaito, ymmärtävä lukutaito, erittelevä lukutaito, tulkitseva lukutaito sekä arvioiva lukutaito (Grünthal, 2020, s. 165–208).

Lukutaidon ensimmäistä, niin sanottua perustasoa, kutsutaan tekniseksi lukutaidoksi.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden [POPS] (2014) tavoitteena on, että lukutaito opittaisiin 1.–2. luokalla, ja luokilla 3–6 saavutettaisiin sujuva lukutaito. Lukutaito käsittää laajasti erilaisia tekstejä niin paperilla, kuin digitaalisestikin ja tekstejä ovat laajan tekstikäsitteilyn mukaan myös visuaaliset ja monimediaiset ympäristöt, graafiset sekä matemaattiset kuviot (Grünthal, 2020, s. 165–208). Kun oppilas on saavuttanut teknisen lukutaidon tason, pääsee hän kehittämään ymmärtävää, erittelevää, tulkitsevää sekä arvioivaa lukutaitoa ja lukeminen syvenee sekä laajenee.

Lukutaidon seuraavaa tasoa kutsutaan ymmärtäväksi lukutaidoksi. Ymmärtävällä lukutaidolla tarkoitetaan kykyä sisäistää luettu teksti niin, että henkilö pystyy referoimaan lukemaansa tekstiä omin sanoin. Erittelevällä lukutaidolla tarkoitetaan kykyä ymmärtää tekstissä olevat yksityiskohdat suhteessa tekstikokonaisuuteen ja tehdä sen perusteella päätelmiä luetusta tekstistä. Tulkitsevalla lukutaidolla tarkoitetaan puolestaan kykyä ymmärtää tekstin symbolisia tasoja ja kielentyylieinoja sekä täyttää itse tekstin sisältämiä aukkoja (Grünthal, 2020, s. 165–208). Arvioivalla eli kriittisellä lukutaidolla tarkoitetaan kykyä pohtia ja ymmärtää tekstin sisältöä suhteessa muuhun asiasta saatavaan tietoon, tekstin ominaisuuksiin sekä julkaisu-ympäristöön.

Lukutaitoon ja lukemiseen liittyy olennaisesti sanavarasto ja sen laajuus. Sanavarasto tarkoittaa yksilön hallussa olevaa sanastoa eli sanojen ja ilmausten kokoelmaa, joita henkilö osaa käyttää ja ymmärtää. Sanavarastoon kuuluvat kaikki ne sanat ja käsitteet, joita henkilö pystyy tuottamaan tai tunnistamaan omassa kielessään tai kielissään. Sanavarasto voi vaihdella yksilöittäin ja riippua muun muassa koulutuksesta, kielenkäyttöympäristöstä sekä elämäkokemuksesta.

Lukutaidon kehittymisellä viitataan lukemaan oppimisen prosessiin, jossa yksilö kehittää kyvyn tunnistaa sekä ymmärtää kirjoitettua tekstiä. Prosessi sisältää monia erilaisia taitoja, kuten kirjainten tunnistamisen, äänteiden yhdistämisen sanoiksi, sanojen ymmärtäminen, tekstin ymmärtäminen kokonaisuutena ja lukunopeuden kehittämisen (Ketonen, 2019, s. 105–117). Lukemaan oppiminen on keskeinen osa koulutusta ja yleissivistystä, sillä se mahdollistaa tiedon hankkimisen, viestinnän ja monien muiden taitojen kehittymisen.

Lukemiseen, ja sen mielekkyyteen, liittyy oleellisesti lukemismotivaatio.

Lukemismotivaatiolla tarkoitetaan yksilön halua ja innostusta lukea. Lukemismotivaatio kuvaa henkilön sisäistä motivaatiota ja kiinnostusta lukemista kohtaan. Lukemismotivaatioon vaikuttavat useat tekijät, kuten lukemisen tuoma nautinto, kiinnostus aiheisiin, joita teksti käsittelee, sekä lukemisen tarjoamat mahdollisuudet oppimiseen ja viihtymiseen.

Lukemismotivaatio voi vaihdella yksilöittäin ja yksilön eri elämänvaiheissa, ja lisäksi se on usein vaikutusvaltainen tekijä lukutaidon kehittymisessä ja lukuharrastuksen ylläpitämisessä (Majonen, 2020, s. 128–138).

Nykypäivänä tekstien lukeminen, ja tuottaminen, vaatii hyvää monilukutaitoa.

Monilukutaidosta puhuttaessa tarkoitetaan erilaisten tekstien sujuvaa lukemista, ymmärtämistä ja tulkintaa sekä tekstien tuottamista ja arvostamista. Monilukutaito on yhdistelmä erilaisia kriittistä ja kulttuurista lukutaitoa kehittäviä tekstitaitoja, jotka auttavat oppilasta hallitsemaan tekstimaailmaa (Opetushallitus). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa monilukutaito on yksi laaja-alaisen osaamisen alue. Laaja-alaisesta osaamisesta puhuttaessa tarkoitetaan tietoa, joka muodostuu arvojen, asenteiden, tietojen, taitojen ja tahdon kokonaisuudesta.

3 Tulokset

3.1 Lukemaan oppimiseen vaikuttavia tekijöitä

Lukemaan oppiminen on prosessi, jossa lapsi kehittää kyvyn tunnistaa ja ymmärtää kirjoitettua tekstiä. Tähän oppimisprosessiin kuuluu erilaisia taitoja, kuten kirjainten ja äänteiden tunnistamista sekä sanojen ymmärtämistä. Lapset yleensä oivaltavat jo paljon ennen kouluikää kirjoitetun ja luetun kielen yhteyden (Ketonen, 2019, s. 105–117). Lukemaan oppiminen on tärkeä osa lapsen kehityksessä, sillä ilman lukutaitoa on lähes mahdotonta hankkia tietoa sekä viestiä kirjallisesti. Lapsen kiinnostus kieleen, kuten innostus kielellisten taitojen harjoittamiseen ja puhumisesta nauttiminen sekä suuntautuminen kuuntelemaan ja katselemaan erityyppisiä tekstejä, voi olla ensimmäinen kehitysaskel lukijaksi valmentautumisessa (Lyytinen ym., 2019, s. 25–53). Ennen kaikkea kielitaito kehittyy muiden taitojen tavoin kieltä käytettäessä. Suomessa lukutaidon kehittymistä edesauttavat muun muassa television tekstitykset: lukutaidon sujuvan saavuttamisen merkki on monelle lapselle kyky seurata onnistuneesti tekstitettyjä lempiohjelmiään televisiosta (Huemer ym., 2012, s. 18–29).

Kouluun alkaessa keskimäärin joka kolmas oppilas osaa jo lukea. Tähän vaikuttaa se, miten paljon esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa on painotettu lukemisvalmiuksia. Ensimmäisen luokan alkaessa oppilaiden lukutaidon taso vaihtelee todella paljon: on taitavia, jo kirjoja lukevia oppilaita ja toisaalta myös niitä oppilaita, jotka vielä harjoittelevat kirjaimia ja ovat vasta aloittelevia lukijoita (Ketonen, 2019, s. 105–117). Onkin tärkeää eriyttää lukemaan oppimista oppilaan taitotason mukaisesti, sillä jokaiselle oppilaalle on oltava tarjolla oman taitotason mukaista luettavaa. Edistyneimmät lukijat voivat esimerkiksi lukea jo haastavampiakin tekstejä, kun taas ne oppilaat, jotka tarvitsevat paljon harjoitusta saavat perusasioita kertaavia lisäharjoitteita. Suomen kielen yksinkertainen rakenne ja erittäin säännönmukainen kirjoitusjärjestelmä helpottavat suomen kielen lukemista opettelevien lasten lukemaan oppimista (Pohjola ym., 2014, s. 12–30). Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tulisi tukea oppilaiden kielellisen identiteetin, kielitietoisuuden sekä monilukutaidon rakentumista (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014).

Lukemaan oppimiseen vaikuttaa koulun lisäksi oppilaan kotiympäristö sekä ystävyysuhteet. Huoltajan ja esiopetusikäisen lapsen yhteiset lukuhetket edistävät oppilaiden hyvää lukutaitoa kouluikässä (Ketonen, 2019, s. 105–117). Lukemaan opettelevalle lapselle erityisen tärkeää on huoltajien lämmin suhtautuminen ja kannustava asenne lukemista kohtaan. Kun lapsi kokee lukemaan opettelemisen merkitykselliseksi ja tärkeäksi asiaksi, on hänen asenteensa ja

suhtautumisensa lukemista kohtaan todennäköisemmin positiivinen. Lukemaan opettelevalla lapselle huoltajien lämmin emotionaalinen tuki on erityisen tärkeää (Ketonen, 2019, s. 105–117). Lukutaidossa lapset kehittyvät parhaiten silloin, kun kotitehtävien tekoon yhdistyy säännöllinen tuki ja emotionaalinen lämpö.

Lisäksi kaverien merkitys lukemiselle on merkittävä. Esimerkiksi, kun tutkittiin 1003 suomalaisoppilaan lukutaitoa ja sosiaalisia suhteita 1.–4. luokilla, huomattiin oppilaiden solmivan ystävyysuhteita muiden oppilaiden kanssa lukutaidon sujuvuuden perusteella (Ketonen, 2019, s. 105–117). Ketosen mukaan erityisen hyviä ystävyysuhteita syntyy etenkin niiden oppilaiden välille, joilla on omasta lukutaidostaan positiivinen käsitys, ja jotka lisäksi ovat sujuvia lukijoita. Ajan kuluessa ystäväysten lukusujuvuus ja luetun ymmärtämisen taito yleensä samankaltaistuvat.

Vertaissuhteilla on merkittävä rooli lapsen elämässä niin hyvinvoinnin, persoonallisuuden kehittymisen kuin sosiaalisen kehityksen näkökulmasta (Pohjola ym. 2014, s. 12–30).

Tärkeitä sosiaalisen kehityksen ja hyvinvoinnin ennustajia ovat erilaiset kaverisuhteet ja lapsen asema vertaisryhmässä. Sosiaaliseen kehitykseen ja lapsen hyvinvointiin vaikuttaa myös se, onko lapsella läheisiä ystävyysuhteita. Oppilaat yleensä hakeutuvat kaltaistensa oppilaiden seuraan ja lopulta samankaltaistuvat ystäviensä kanssa. Akateemisen pärjäämisen näkökulmasta oppilaille näyttäisi olevan kaikista hyödyllisintä viettää aikaa hyvin pärjäävien muiden oppilaiden seurassa, olivatpa he itse hyvin tai heikosti akateemisesti pärjääviä (Pohjola ym. 2014, s. 12–30). Erityisesti ne lapset, joilla on haasteita akateemisessa suoriutumisessa ja itseluottamuksessa hyötyvät ystävyysuhteista lasten kanssa, jotka suoriutuvat akateemisesti hyvin, sillä ystävykset yleensä muistuttavat toisiaan erilaisten piirteiden, kuten asenteiden ja käyttäytymisen suhteen. Oppilaiden välisellä yhteistyöllä ystävykset voivat vaikuttaa toistensa lukutaidon kehittymiseen. Paremmin lukeva oppilas yleensä kannustaa ja auttaa heikommin lukevaa kaveriansa, jolloin kaveri saa tukea vertaiseltaan.

Lukivaikeus on yleisin oppimisen vaikeus. Lukivaikeudessa haasteita saattaa olla luetunymmärtämisessä, teknisessä lukutaidossa tai molemmissa. On arvioitu, että 6–10 prosenttia suomalaisista lapsista kärsii dysleksiasta eli vaikeasta lukivaikeudesta (Pohjola ym., 2014, s. 12–30). Tälle kymmenesosalle oppilaista koulun kaikille oppilaille tarjoama opetus ei riitä, vaan nämä oppilaat tarvitsevat yksilöllisempää tukea. Lukivaikeuden taustalla on yleensä monia tekijöitä, eikä ole pystytty tunnistamaan yhtä selkeää syytä, joka aiheuttaa lukivaikeuden. Kirjoittamaan ja lukemaan oppimisen vaikeudet eli lukivaikeudet ovat siis monisyisiä. Vahvimpina lukutaidon oppimisen ennakoivina tekijöinä on pidetty fonologista

tietoisuutta, varhaista kielen kehitystä sekä nopeaa sarjallista nimeämistä. Tutkimukset ovat osoittaneet lukivaikeuksien olevan vahvasti kytkeytyneitä perimään, ja niillä on todettu olevan neurobiologinen tausta (Huemer ym., 2012, s. 18–29). Perheessä diagnosoitu lukivaikeus kasvattaa merkittävästi lapsen riskiä kohdata ongelmia lukemissa ja lukemaan oppimisessa (Pohjola ym., 2014, s. 12–30).

Suomen kielen kirjoituksessa, toisin kuin esimerkiksi englannin kielen kirjoituksessa, kirjoitetun ja puhutun kielen suhde on johdonmukainen yksittäisten äänteiden ja kirjainten tasolla: kutakin kirjainta vastaa aina sama äänne. Äänteiden kuulonvarainen toisistaan erottaminen nousee olennaisimmaksi vaikeudeksi kirjain-äännetasolla opittavan suomen kielen lukemisessa. Jos äännteitä ei pysty helposti kuulemaan toisistaan erottuvina, vaikeutuu niiden yhdistäminen oikeisiin kirjaimiin (Lyytinen ym., 2019, s. 25–53). Suomalaisen lapsen lukutaidon oppimisen lähtökohta onkin virheetön äänteiden havaitseminen. Tämän jälkeen on saavutettava käsitys siitä, miten äännteitä saa yhdisteltyä kirjainten muodostamassa järjestyksessä. Yli 90 prosenttia suomalaisista lapsista oppii yhdistämään kirjaimet sanoiksi ja sanat virkkeiksi varsin virheettömästi ensimmäisen luokan loppuun mennessä.

Lukemisvaikeuksia koskeva kuntoutustutkimus keskittyy vahvasti lukutaidon valmiuksien tukemiseen ja lukivaikeuksien ennaltaehkäisyyn sekä aivan taidon alkuvaiheen kehityksen tukemiseen (Huemer ym., 2012, s. 18–29). Tutkimustietoa on selkeästi vähemmän lukemissujuvuuden haasteiden helpottamisen keinoista siinä vaiheessa, jossa oppilas on omaksunut kokoavan lukemisen periaatteet, mutta taito ei vielä ole automatisoitunutta ja saavuttanut sujuvuutta.

Varsinainen haaste vaikeuksia kohtaavan lapsen motivaatiolle tulee ensimmäisen luokan kokemuksista, jotka seuraavat lapsen lukemaan oppimisen erilaisuudesta (Lyytinen ym., 2019, s. 25–53). Niin sanotulle riskilapselle lukutaidon perusteiden harjoituksen tulisi olla tavanomaista intensiivisempää ja olla tarjolla vaiheessa, jossa se on kaikista luontevinta sekä mahdollistaa huonommuuden kokemisen välttämisen. Jos koulunkäynti on lapselle haastavaa, voi hän helposti lakata uskomasta omiin kykyihinsä, mikä taas vaikuttaa lapsen koulumotivaatioon. Parhaiten tällaisen oppilaan pystyvyyden tunnetta voidaan tukea parhaiten onnistumisen kokemuksilla (Lyytinen ym., 2019, s. 25–53).

3.2 Lukemisen vaikutukset oppimiseen kouluikäisillä lapsilla ja nuorilla

Lukutaidon lasku vaikuttaa suoraan oppimiseen. Tämän päivän opiskelu perustuu pitkälti lukemiseen ja mitä pidemmälle opinnot etenevät, sitä enemmän lukemista niihin sisältyy. Jos oppilas ei ole tottunut lukemaan vapaa-ajallaan, ja hänen lukutaitonsa on heikko, on hänen vaikea suoriutua opinnoistaan. Hyvä lukutaidon omaavalla oppilaalla on paremmat mahdollisuudet parempaan koulumenestykseen, ja tällä oppilaalla on mahdollisuus itse valita omat jatko-opintopolkunsaa. Lisääntynyt heikkojen lukijoiden määrä johtaa siihen, ettei kaikilla oppilailla ole lukutaidon suhteen tasavertaisia mahdollisuuksia valita jatko-opintojaan tai työllistyä haluamalleen alalle (Aaltonen, 2019, s. 69–83). Opiskelu mahdollistaa oppilaalle tietotaitoa toimia osana yhteiskuntaa ja estää oppilasta syrjäytymistä. Pisa-tutkimuksissa on selvinnyt, että peruskoulun päättävistä noin 10 prosentilla ei ole riittävää lukutaitoa, jolla selviäisi koulutuksen, työn ja kansalaisuuden asettamista vaateista (Hiidenmaa, 2018, s. 159–160).

Lukutaidon vaikutus oppimiseen lapsilla ja nuorilla on hyvin yksilökohtaista. Hyvä lukutaito on nykypäivänä välttämätöntä, sillä lukutaito on edellytyksenä opintomenestykselle ja yhteiskunnassa pärjäämiselle. Lukutaito ei koske enää vain yksittäisiä henkilöitä, vaan se on yhä kasvavassa määrässä koko yhteiskuntaa koskettava ilmiö (Hiidenmaa, 2018, s. 159–160). Lukuharrastuksen väheneminen alkaakin jo näkyä nuorten lukutaidossa (Majonen, 2020, s. 128–138). Lukutaidon kehittyminen vaatisi kuitenkin paljon harjoittelua, erityisesti nyt kun lukutaito on jatkuvassa laskussa Suomessa. Usein ja erilaisia tekstityyppejä lukevan oppilaan lukutaito on keskimääräisesti parempi kuin vähemmän lukevien ikätoveriensaa lukutaito (Majonen, 2020, s. 128–138). Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että erilaisten tekstien vapaaehtoisella lukemisella on positiivinen vaikutus lukutaidon eri osa-alueisiin, kuten sanavarastoon ja sanojen tunnistukseen sekä koulussa pärjäämiseen (Aaltonen, 2019, s. 69–83). On tärkeää eritellä erilaiset lukumateriaalit, sillä erilaisten tekstien lukeminen voi vaikuttaa eri tavoin luetun ymmärtämisen kehittymiseen (Torppa ym., 2021, s. 1–12).

Lukemiseen liittyy olennaisesti taito ymmärtää erilaisia ilmauksia ja kehittää omia argumentointitaitojaan. Tutkimuksissa on havaittu, että paljon lukevien oppilaiden sanavarasto on selvästi laajempi kuin niiden, jotka välttelevät lukemista (Leino, 2019, s. 25–29). Sanavarastoon liittyy olennaisena osana myös erilaisten fraasien, vertausten sekä kielikuvien käyttö. Lisäksi mitä enemmän oppilas lukee, sitä helpompi hänen on oppia tunnistamaan erilaisia tekstilajeja, mikä puolestaan helpottaa huomattavasti omien tekstien kirjoittamista. Kun puhutaan lukutaidosta, ei voida unohtaa lukutaidon merkitystä ajatusten,

elämysten ja erilaisten maailmojen avartamisen mahdollistajana (Leino, 2019, s. 25–29). Lukeminen edistää tunteiden hallintaa ja empatiaa, sillä erilasiin tapahtumiin ja tunteisiin voi eläytyä kirjan päähenkilön ja tapahtumien kautta. Kirjojen tarjoamat erilaiset maailmat, ihmiset, asenteet sekä maailmankuvat auttavat lasta ja nuorta löytämään oman identiteettiä, mikä on tärkeää oppilaan hyvinvoinnin näkökulmasta. Lisäksi lukeminen on yksi tärkeimmistä vaiheista ymmärtämisessä ja oppimisessa (Celik, 2019, s. 101–114).

2000-luvun aikana lasten ja nuorten innostus lukemista kohtaan on vähentynyt vuosi vuodelta, eikä moni lapsi ja nuori lue vapaa-ajalla ollenkaan. Tilanne on erityisen huolestuttava poikien kohdalla, joista iso osa (63 prosenttia) kertoo lukevansa vain, jos on aivan pakko (Majonen, 2020, s. 128–138). Lapsia ja nuoria olisi tärkeää tukea ja kannustaa lukemaan vapaa-ajalla, jotta lukutaidon lasku saataisiin pysäytettyä. Nuortenkulttuurin tutkimuksen näkökulmasta lukemaan innostamisessa olisi viisasta ottaa huomioon nuorten vahva kiinnostus ja taito käyttää erilaisia viestintävälineitä painetun tekstin lisäksi. Digitaalinen viestintä on tällä hetkellä tärkeä osa nuorten elämää, ja sitä kautta nuoret ilmaisevat itseään, rakentavat identiteettiään ja hankkivat uusia kokemuksia. Tämä on olennaista tunnistaa ja hyödyntää sitä lukemisharrastuksen edistämässä, sen sijaan että väheksyttäisiin tai sivuutettaisiin digitaalisen viestinnän tarjoamia mahdollisuuksia (Aaltonen, 2019, s. 69–83).

Lukemismotivaatio on tässä avainasemassa, sillä sen on todettu olevan tärkeimmässä asemassa lukemiseen sitoutumisessa ja säännöllisessä lukemisharrastuksessa. Jo alakoulun pikkuoppilaiden motivaatio lukemiseen on yhteydessä siihen, kuinka paljon oppilas lukee erilaisia tekstejä ja millainen hänen luetun ymmärtämisen taitonsa on (Ketonen, 2019, s. 105–117).

Lukemismotivaatio on yhteydessä lukutaitoon lukemisen määrän kautta. Lukemismotivaatio vaihtelee niin yksilöiden välillä kuin lukemistehtävän mukaan. Motivoituneet oppilaat lukevat määrällisesti paljon, minkä ansiosta heidän lukutaitonsa harjaantuu. Kattavan tutkimustiedon mukaan lukemismotivaatiolla on merkittävä rooli lukemiskäyttäytymisen ja lukutaidon erojen selittäjänä (Morgan & Fuchs, 2007, s. 165–183). Oppilas, joka omaa vahvan lukemismotivaation, käyttää enemmän aikaa lukemiseen, kognitiiviseen ponnisteluun sekä tekstin täydelliseen ymmärtämiseen verrattuna lukemiseen vähemmän motivoituneeseen oppilaaseen.

Erytyisesti yläkouluikäisten oppilaiden motivoiminen lukemaan on vaikeampaa kuin alakouluikäisten, sillä lukemismotivaatio tyypillisesti laskee kouluvuosien sekä iän myötä (Majonen, 2020, s. 128–138). Yleisesti ottaen poikien lukemismotivaatio on heikompi kuin tyttöjen. Lisäksi lukemismotivaatioon vaikuttaa oppilaan kotitausta. Niiden perheiden lapset,

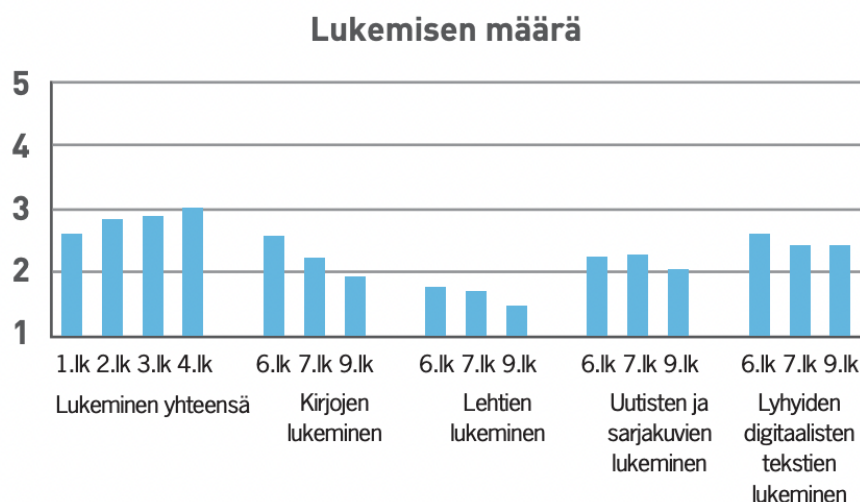
jotka kuuluvat ylempään sosioekonomiseen tasoon, omaavat yleensä paremman lukemismotivaation kuin ne lapset, joilla on alempi sosioekonominen tausta (Majonen, 2020, s. 128–138). Tämä voidaan esimerkiksi selittää sillä, että korkeammin koulutetuilla huoltajilla on useimmin paremmat valmiudet tukea lapsensa kielellistä sekä kognitiivista kehitystä. Yleensä nämä huoltajat myös toimivat lapsilleen lukemisen malleina, sillä he itse lukevat paljon. Lukemiseen kannustavan ympäristön myötä lapselle itselleen muodostuu positiivinen mielipide lukemista kohtaan (Swalander & Taube, 2007, s. 206–230).

3.3 Digitaalinen lukeminen ja mediakasvatus

Elämme aikakaudella, jolla suurin osa lukemisesta tapahtuu sähköisesti. Lukeminen, joka painottuu verkkoteksteihin, ei riitä tuottamaan korkeatasoista ja monipuolista lukutaitoa, jos oppilas ei lue vapaa-ehtoisesti myös kaunokirjallisuutta sekä uutislähteitä (Leino, 2019, s. 25–29). Moni lapsi ja nuori kokee lukemisen turhana ja aikaa vievänä pakollisena asiana, joten kirjan sijaan käteen eksyy valitettavan usein kännykkä. Vaikeutena on myös se, miten lukemisesta tehtäisiin jälleen kiinnostavaa sekä lapsia ja nuoria innostavaa. Jo ennen uusien kirjasovelluksien julkaisua on pohdittu, voisiko digitaalinen lukeminen kasvattaa erityisesti poikien ja lukivaikeuksista kärsivien oppilaiden lukumotivaatiota ja lukemiseen sitoutumista (Aaltonen, 2019, s. 69–83).

Digitaalisten tekstien lukeminen nähdään nykyään tärkeänä osana tämän päivän tekstimaailmaa, ja digitaaliset tekstit voivat helpottaa ajan löytymistä lukemiselle, sillä kirja kulkee kätevästi mukana puhelimessa. Digitalisaatio kirja-alalla saattaa tuoda kaunokirjallisuuden saavutettavaksi sellaisille lukijoille, joille se on aikaisemmin ollut vierasta tai lukemisen haasteiden takia mahdotonta (Kivijärvi, 2023). Lukukokemukseen voivat kuitenkin vaikuttaa yksilölliset erot: esimerkiksi toiset kokevan näytöltä lukemisen väsyttävän silmiä kirjaa enemmän, jotkut taas kokevat lukevansa digikirjaa vain silmäillen (Leino, 2019, s. 25–29). Digikirjoja voidaan ajatella vaihtoehtona niille, jotka kokevat näytöltä lukemisen luontevampana tai kuuntelevat kirjoja samalla kun he tekevät muita asioita. Myös kouluissa on alettu korostamaan digitaalisten tekstien lukemisen opettamisen tärkeyttä. Digitekstit ovat osa perusopetuksen (2014) ja lukion (2019) opetussuunnitelman perusteita, ja niissä määritellään tekstit laaja-alaisesti erilaisten symbolijärjestelmien yhdistelmiksi erilaisissa medianavissa. Vuosina 2008–2016 kerätyissä kyselyissä lapset ja nuoret arvioivat itse lukevansa eniten lyhyitä digitaalisia tekstejä (liite 2).

Lukemisen määrä. Luokkien 1–4 lukemisen määrää ovat arvioineet lasten vanhemmat, ja luokilla 6, 7 ja 9 lapset itse (kyselyt vuosilta 2008-2016).

Kuvio 2. Lukemisen määrä (Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti, 2021, Vol. 31, No. 3)

Olellisena osana digitaalisen lukemiseen liittyy äänikirjat ja niiden kuuntelu. Äänikirjat muuttavat oleellisesti kirjojen lukemiseen liittyvän kokemuksen, sillä kirjaa voidaan käyttää uudella tavalla liikkeessä samoin kuin soittolistaa (Aaltonen, 2019, s. 69–83). Äänikirjat mahdollistavat erilaisten tekstien kuuntelun lähes koska vain ja esimerkiksi oppilas, jolla on lukivaikeus voi kokea kirjojen kuuntelun helpommaksi kuin lukemisen. Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu painettujen kirjojen olevan oppimistulosten kannalta parempien tulosten takaaja, mutta useat oppilaat kokevat digitaalisten tekstien lukemisen miellyttävämmäksi ja motivoivammaksi (Aaltonen, 2019, s. 69–83).

Monimediaisten tekstien lukeminen vaatii laajempaa osaamista verrattuna painettujen tekstien lukemiseen, sillä verkkotekstien erityispiirteet eroavat painetuista teksteistä. Kriittisen lukemisen tarve ja tekstimaailmassa navigointi ovat keskeisimpiä eroja painettuun tekstiin verrattuna. Digitaalisten tekstien lukemiseen lukijalta vaaditaan erilaisia teknisiä taitoja, jotta lukija voi käyttää erilaisia sisältöjä ja sovelluksia (Leino, 2019, s. 25–29). Erilaisten tekstien siirtyessä verkkoon, tarvitaan aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisessa myös medianlukutaidon

opettelua. Diginatiivit nuoret sujahtavat avoimesti erilaisiin ryhmiin sosiaalisessa mediassa, mutta samaan aikaan tutkimustulokset osoittavat, että yhä useammalla nuorella on vaikeuksia tulkita ja arvioida erilaisia tekstityyppisiä (Leino, 2019, s. 25–29). Luotettavuusarviointia tarvitaan erityisesti verkossa verrattuna painettujen kirjojen lukemiseen. Lisäksi nuoret kokevat tekstien tuottamisen aikaisempaa haastavammaksi ja tämä näkyy esimerkiksi ylioppilaskirjoituksissa kaventuneena sanavarastona.

Nuorten media-arki ja lukutaito -hankkeessa tarkasteltiin, millaisia erilaisia lukijoita PISA 2015 -aineiston perusteella nuorissa on. Tutkimuksesta huomattiin, että kaikista paras lukutaidon taso oli sillä oppilasryhmällä, jonka nuoret lukivat keskimääräistä huomattavasti vertaisiaan enemmän kaunokirjallisuutta sekä lisäksi myös muita tekstejä eri muodoissa. Tutkimuksen perusteella tällaisia lukijoita oli noin 8 prosenttia nuorista ja heistä vain yksi kymmenestä oli poika. Tasoon, jossa lukutaito oli hyvä, kuuluivat sellaiset oppilasryhmät, joissa lukeminen oli monipuolista sisältäen sekä digitaalisia että painettuja tekstejä. Näissä ryhmissä kaunokirjallisuutta luettiin ainakin hieman keskivertoa aktiivisemmin.

Tutkimuksessa huomattiin että vahvasti verkkoteksteihin keskittyvä ei riitä tuottamaan monipuolista ja korkeatasoista lukutaitoa, jos oppilas ei aktiivisesti lukenut myös uutismedioita sekä kaunokirjallisuutta. PISA-tutkimuksessa pärjäisivät heikoimmin sellaiset nuoret, jotka lukivat kaikkia tutkimuksessa tarkasteltuja tekstilajeja keskimääräistä vähemmän. Tähän ryhmään kuului 14 prosenttia suomalaisista nuorista, ja tyttöjä oli ryhmässä lähes saman verran kuin poikia.

Olennaisena osana digitaalista lukemista on mediakasvatus sekä medialukutaito, näitä molempia käsitteitä käytetään opetussuunnitelmissa. Medialukutaitoa voidaan sanoa nykyihmiselle välttämättömäksi kansalaistaidoksi. Medialukutaito tarkoittaa kykyä tulkita ja lukea median kerrontatapoja, ymmärtää, miten asiat saavat hahmonsensa ja olomuotonsa sen mukaan, miten ne kerrotaan (Kauppinen, 2010, s. 1–7). Hyvän medialukutaidon avulla on helpompi hahmottaa, miten kerronta luo teksteihin näkökulman. Medialukutaito tarkoittaa siis yksinkertaistettuna kielen, ja sen käyttötapojen, ymmärtämistä sekä tunnistamista.

Mediakasvatuksen tavoitteena on opettaa tarkastelemaan kriittisesti erilaisia mediatekstejä. Mediakasvatusta voidaan ajatella elinikäisenä työnä, ja koulun tehtävä on opettaa oppilaat tarkastelemaan mediaa osana jokapäiväistä elämää. Mediakasvatus on onnistunut silloin, kun oppilas kykenee soveltamaan omaksumiaan tietoja erilaisiin tilanteisiin ja oppilas pystyy näyttämään ulospäin sitoutumisensa, kiinnostuksensa sekä motivaationsa (Kauppinen, 2010, s. 1–7). Monentyyppiset digitaalisen median tekstit, sosiaalinen media sekä eri medioiden

yhdistely ovat arkipäivää lasten ja nuorten elämässä, joten mediakasvatuksen ja medialukutaidon opettamisen rooli kouluissa on noussut yhä keskeisemmäksi.

4 Pohdinta

4.1 Yhteenveto tutkimuksen tuloksista ja johtopäätökset

Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli selvittää miten lukeminen vaikuttaa lapsien ja nuorten oppimiseen. Lisäksi tutkimus käsittelee digitaalisen lukemisen lisääntymistä sekä lukemaan oppimiseen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Aineistoa kirjallisuuskatsaukseen kerättiin erilaisista verkkolähteistä.

Tutkimuksen tulosten mukaan lukeminen vaikuttaa positiivisesti oppimiseen. On kuitenkin huomioitava, että myös Suomessa lukutaito on laskussa ja lukutaidon lasku tulisi pysäyttää mahdollisimman nopeasti. Lukutaito on olennainen taito, joka on välttämätön niin opiskelun kuin nyky-yhteiskunnassa pärjäämisenkin kannalta. Lukutaidon heikkeneminen voi johtaa siihen, että kaikilla nuorilla ei ole tasa-vertaisia mahdollisuuksia päästä jatko-opiskelemaan tai työllistyä haluamalleen alalle.

Tutkimustulokset osoittavat, että lukemisen monipuolisuudella ja määrällä on merkittävä vaikutus lukutaidon kehittymiselle. Säännöllinen ja monipuolinen lukeminen kehittää sanavarastoa, luetun ymmärtämistä sekä kognitiivisia taitoja, kuten empatiakykyä ja tunteiden hallintaa. Oppilaan huoltajien koulutustaso ja perheen lukemista tukeva ilmapiiri vaikuttavat merkittävästi oppilaan lukemismotivaation kehittymiseen ja sitä kautta myös hänen lukutaitoonsa.

Kirjallisuuskatsauksen tulokset osoittavat, kuinka lukemaan oppiminen on monimuotoinen prosessi, joka on merkittävä vaihe lapsen kielenkehitykselle. Lapsen innostus ja kiinnostus kieleen sekä kielen monipuolinen käyttö ovat erityisen tärkeitä tekijöitä lukemaan oppimisen näkökulmasta. Lukemaan oppiminen alkaa jo varhaislapsuudessa, jolloin lapselle kehittyy kyky tunnistaa ja ymmärtää kirjoitettua tekstiä. Tukitoimet ja onnistumisen kokemukset voivatkin edistää lukemaan oppimista ja lukutaidon kehittymistä, aivan jokaisen oppilaan kohdalla. Oppilaalle tulee tarjota niin kotona kuin koulussakin hänen tarvitsemaansa tukea ja ohjausta lukutaidon kehittymisen eri vaiheissa, huomioiden hänen yksilölliset tarpeensa ja lukemiseen vaikuttavat taustatekijät.

Tutkimus osoittaa, että digitaalinen lukeminen on vakiintunut osaksi nyky-yhteiskuntaa, mutta on huomioitava että sen vaikutukset lukemiseen ja lukumotivaatioon vaihtelevat. Vaikka verkkoteksteihin painottuva lukeminen on yleistynyt, tasokkaan ja monipuolisen lukutaidon kehittymisen kannalta olisi tärkeää, että oppilaat lukisivat edelleen monipuolisesti erilaisia tekstejä. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että monimediaiset tekstit edellyttävät

medianlukutaitoa, joka sisältää kyvyn arvioida ja tulkita erilaisia mediatekstejä kriittisesti. Mediakasvatuksen merkitys korostuu, kun oppilaat altistuvat yhä enemmän erilaisille medioille ja digitaalisille teksteille.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että vähentynyt lukeminen ja lukutaidon lasku vaikuttavat suoraan oppimiseen ja sitä kautta yksilön elämään. Nyky-yhteiskunnassa lukutaidon merkitys korostuu, sillä menestyminen opinnoissa ja työelämässä edellyttää hyvää lukutaitoa. Tällä hetkellä tarvittaisiin kokonaisvaltaisia toimenpiteitä, jotka edistäisivät oppilaiden lukemismotivaatiota ja monipuolista lukutaitoa niin koulussa kuin vapaa-ajallakin. On myös muistettava, että digitaalisen lukemisen kasvaessa on tärkeää opettaa oppilaille myös medialukutaitoa, jotta he osaisivat arvioida sekä tulkita erilaisia tekstejä kriittisesti.

4.2 Miten vahvistaa oppilaan lukemotivaatiota?

Lukemismotivaation merkitys oppimiselle ja kehitykselle on kiistanaton. Motivoituneet lukijat eivät ainoastaan lue enemmän, vaan he myös nauttivat lukemisesta ja ovat valmiimpia haastaviin lukutehtäviin. Lukemisen positiiviset vaikutukset ovat vahvasti sidoksissa lukemotivaatioon, joten on tärkeää tunnistaa keinoja, joilla voidaan vahvistaa oppilaiden innostusta ja halua lukea. Oppilaiden motivoiminen voi olla haastavaa, mutta tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan esittää useita näkökulmia ja strategioita lukemotivaation tukemiseen.

Yhtenä tärkeänä tekijänä on lukemisen ilon korostaminen oppilaille. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet lukemisen nautinnon olevan vahvasti yhteydessä lukemotivaatioon. Onkin tärkeää että kouluympäristöön luodaan positiivinen ilmapiiri, joka kannustaa oppilaita löytämään lukemisen ilon. Positiivista lukuilmapiiriä voi luoda esimerkiksi lukupiirien ja kirjallisuuskeskustelujen avulla. Lisäksi oppilaille tulee antaa mahdollisuus valita itse millaisia tekstejä he lukevat koulutekstien lisäksi. Kun oppilaalla on mahdollisuus valita itse mitä hän lukee, on lukemotivaatio ja kiinnostus luettavaa tekstiä kohtaan suurempi. Silloin kun oppilaat saavat itse valita mitä he lukevat, he ovat todennäköisemmin sitoutuneempia lukemaan ja kokevat lukemisen merkityksellisemmäksi.

On tärkeää antaa oppilaille positiivista palautetta lukemisesta. Kannustava ja positiivinen palaute usein lisää oppilaiden motivaatiota ja sitoutumista lukemiseen. Oppilaille on tärkeää saada tunnustusta heidän lukutaidoistaan ja edistymisestään, lisäksi heitä on hyvä rohkaista jatkamaan lukemista vaikka lukeminen olisikin haastavaa. Tärkeä seikka oppilaiden lukemismotivaation vahvistamiselle on, että oppilaalla on lukemismalleja. Lukemismallina voi toimia oppilaalle opettajat sekä huoltajat. Kun oppilaat näkevät aikuisten lukevan ja

arvostavan lukemista, voi se lisätä heidän omaa haluaan lukea. Tämä korostaa aikuisen esimerkin merkitystä ja kannustaa heitä olemaan aktiivisia lukemisen edistäjiä ja malliesimerkkejä.

Tärkeää on muistaa, että motivaatio lukemiseen lähtee nuoresta itsestään. On siis tärkeää herättää oppilaan oma kiinnostus ja halu lukemiseen sen sijaan, että lukemiseen kannustettaisiin motivoimalla oppilasta erilaisilla ulkoisilla tekijöillä (Majonen, 2020, s. 128–138). Erityisen tärkeää on muistaa tukea niiden lukijoiden motivaatiota, joilla on lukemisessa haasteita.

Yhteenvedona voidaan todeta, että lukumotivaation vahvistaminen edellyttää monipuolisia lähestymistapoja, jotka huomioivat oppilaiden yksilölliset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Opettajien ja vanhempien aktiivinen rooli sekä positiivisen lukuympäristön luominen ovat keskeisiä tekijöitä, jotka voivat edistää oppilaiden innostusta ja halua lukea.

4.3 Miten saada oppilaat lukemaan?

Ensisijaisen tärkeää on herätellä oppilaiden kiinnostus lukemista kohtaan. Oppilaiden saatavilla on tärkeää olla monipuolinen valikoima kirjoja, jotka vastaavat oppilaiden erilaisia kiinnostuksenkohteita. Lisäksi tarjolla tulee olla kirjoja kaiken tasoisille lukijoille, jotta jokainen oppilas löytää varmasti omantasoistaan tekstiä. Oikeantasaisen tekstin löytämisessä voi hyödyntää esimerkiksi kirjastohenkilökunnan ammattitaitoa, mutta tämä edellyttää että opettaja tietää millaisia oppilaita hänen luokassaan on. Oppilaita voi innostaa tarttumaan kirjoihin myös erilaisilla lukupiirimenetelmillä sekä kirjailijavierailuilla. Lisäksi oppilaiden kanssa kannattaa hyödyntää kirjastoja ja esimerkiksi niiden mahdollistamia kirjavinkkauksia ja erilaisia lukudiplomeja.

Oppilaiden lukutaidon kehittäminen voidaan yhdistää myös muihin oppimisen muotoihin, kuten draamaan ja ääneen lukemiseen. Draama ja erilaiset roolileikit voivat auttaa oppilaita eläytymään tekstin tapahtumiin ja lisäksi draaman avulla voidaan kehittää oppilaiden luovuutta. Ääneen lukeminen parantaa oppilaiden luetunymmärtämistä sekä luo mahdollisuuden vuorovaikutukselle tarinan kanssa. Keskustelut oppilaiden lukemista kirjoista tarjoavat oppilaille mahdollisuuden ilmaista omia mielipiteitään ja kertoa tekemistään havainnoista. Tämä lisää oppilaan tunnetta siitä, että hänen tekemänsä havainnot ja johtopäätökset ovat tärkeitä ja arvokkaita.

Koska nyky-yhteiskunta pyörii teknologian ympärillä, voi myös sen käyttöä hyödyntää kun haluaa saada oppilaat lukemaan. Lähes jokaiselta oppilaalta löytyy taskusta kännykkä ja

monet koulut mahdollistavat oppilaille omat tietokoneet tai tabletit. Digitaalisuus voi tehdä kaunokirjallisuuden lukemisesta oppilaille helpompaa, auttaa löytämään kiinnostavan kirjan sekä tarjoaa oppilaille tutun alustan uusille lukukokemuksille ja siten madaltaa kynnyksiä kirjaan tarttumiseen (Aaltonen, 2019, s. 69–83). Oppilaita voikin innostaa se, että lukukirjan voi kuunnella tai kirjaa lukea missä vaan, kunhan on mobiililaitte mukana. Kuntien kannattaisikin pohtia, olisiko kunnan mahdollista tarjota lapsille ja nuorille lisenssi johonkin digikirjasovellukseen, jotta kaikilla oppilailla olisi samanarvoiset mahdollisuudet lukea digikirjoja tai kuunnella äänikirjoja.

4.4 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusehdotus

Tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmänä on käytetty kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Aineistoa on kerätty usean kuukauden ajan (lokakuu 2023 – huhtikuu 2024) monipuolisesti eri lähteistä. Aineiston keruussa on hyödynnetty Google scholar -hakupalvelua, Turun yliopiston nettikirjasto Volteria, sekä ihan perinteistä kirjastoa. Aineistosta kahta lähdeettä lukuun ottamatta kaikki lähteet ovat vertaisarvioituja tieteellisiä julkaisuja. Aineistoa on tarkasteltu objektiivisesti, hakien vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Kirjallisuuskatsauksessa on käytetty 20 eri lähdeettä, jotka kaikki käsittelevät tutkittavaa teemaa eri näkökulmista. Käytetyt lähteet ovat vertailukelpoisia keskenään, sillä aineisto käsittelee samoja teemoja eri näkökulmista. Lähteet on valittu antamaan lisätietoa liittyen tutkimuksen tutkimuskysymyksiin. Suurin osa aineistosta edustaa kotimaista tutkimuskenttää, mutta mukana on myös kolme kansainvälistä tutkimusartikkelia. Kirjallisuuskatsauksessa käytetyt materiaalit ovat hyvin ajantasaisia, sillä suurin osa käytetystä aineistosta on julkaistu viimeisen kymmenen vuoden sisällä. Vanhin käytetty aineisto on vuodelta 2007, eli koko kerätty aineisto on julkaistu 2000-luvun puolella.

Tutkimusta olisi mahdollista jatkaa pro gradu -tutkielmaan, sillä tutkimuksen aihe on hyvin ajankohtainen ja opettajan työlle merkittävä. Tämä tutkimus keskittyy tutkimaan aihetta aikaisempien tutkimusten pohjalta. Kirjallisuuskatsaus kokoaa aikaisempien tutkimusten tuloksia yhteen luoden hyvän lähtötason seuraavalle tutkimukselle. Tässä tutkimuksessa ei kuulla ollenkaan opettajien tai nuorten omia mielipiteitä lukemisesta tai lukemattomuudesta. Pro gradu -tutkielmassa voitaisiin tutkia nuorten ajatuksia lukemisen tärkeydestä opintojen näkökulmasta. Jatkotutkimus voitaisiin toteuttaa esimerkiksi haastattelututkimuksena, jotta saataisiin nuorten oma ääni kuuluviin. Kiinnostavaa olisi tutkia myös peruskoulun opettajien näkökulmia lukutaidon laskuun liittyen sekä sitä millaisilla keinoilla he koittavat saada oppilaita lukemaan enemmän. Aiheena lukeminen ja lukutaito tulee todennäköisesti olemaan

pitkään pinnalla, mutta mitä enemmän aiheesta tehdään tutkimusta sitä enemmän tullaan tietoisiksi siitä miten tärkeää lukeminen on oppilaan oppimiselle.

Lähteet

- Aaltonen, L.-S. (2019). "Miks mä lukisin kirjaa?" Digitaalinen lukukokemus nuoren lukumotivaation herättäjänä. *Nuorisotutkimus*, 37(3-4), s. 69–83
<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/53d88c7f-f701-4026-8f89-4ff74615c5e6/content>
- Celik, B. (2020). A Study on the Factors Affecting Reading and Reading Habits of Preschool Children. *International Journal of English Linguistics*, 10(1), s. 101–114.
<https://doi.org/10.5539/ijel.v10n1p101>
- Grünthal, S. (2020). Lukutaito ja lukeminen. Teoksessa L. Tainio, M. Ahlholm, S. Grünthal, S. Happonen, R. Juvonen, U. Karvonen, & S. Routarinne (toim.), *Suomen kieli ja kirjallisuus koulussa* (s. 165–208). Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta.
- Hiidenmaa, P. (2018). Yhä moniulotteisempi lukutaito. *Virittäjä*, 122(2).
<https://doi.org/10.23982/vir.70975>
- Kauppinen, M. (2010). Lukemisen linjaukset äidinkielen ja kirjallisuuden opetussuunnitelmissa. *Virittäjä*, 114(3).
<https://journal.fi/virittaja/article/view/4354>
- Ketonen, R. (2019). Lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen ja opettaminen. Teoksessa M. Takala & L. Kairaluoma (toim.), *Lukivaikeudesta lukitukseen* (s. 105–117). Gaudeamus.
- Kivijärvi, V. (6.3.2023). Äänikirja voi olla ratkaisu pitkäjännteisen lukemisen harjaannuttamiseen. *Helsingin Sanomat*.
<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009430941.html>
- Leino, K. (2019). Lukutaidolla hyvä tulevaisuus. *Rihveli*, 2019(1), s. 25–29.
<https://hoay.fi/tiedotus/rihveli/>

- Leino, K., Rautopuro, J., & Kulju, P. (toim.). (2021). Lukutaito – tie tulevaisuuteen: PISA 2018 Suomen pääraportti. Suomen kasvatustieteellinen seura. Kasvatusalan tutkimuksia, 82. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/79055>
- Lyytinen, H., Eklund, K., Ronimus, M., & Lyytinen, P. (2019). Lukemaan oppimisen vaikeudet, niiden varhainen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy. Teoksessa M. Takala & L. Kairaluoma (toim.), *Lukivaikeudesta lukitukseen* (s. 25–53). Gaudeamus.
- Majonen, V. (2020). Nuorten lukemismotivaation vahvistaminen. Teoksessa S. Tuovila, L. Kairaluoma & V. Majonen (toim.), *Luku- ja kirjoitustaidon pedagogiikkaa yläkouluun* (s. 128–138). Lapin yliopisto.
- Morgan, P. L., & Fuchs, D. (2007). Is there a bidirectional relationship between children's reading skills and reading motivation? *Exceptional Children*, 73(2), s. 165–183.
- Opetushallitus. (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS). Opetushallitus.
- Opetushallitus. (julkaisuaika tuntematon). Monilukutaito. Haettu 7.4.2024 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/monilukutaitoa-kielitetoisesti-eri-oppiaineissa-tietoa-ja-tyotapoja-2>
- Pohjola, T., Lerkkanen, M.-K., Poikkeus, A.-M., Nurmi, J.-E., & Kiuru, N. (2014). Ystävien vaikutus lasten lukutaitoon kolmannella ja neljännellä luokalla. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti – NMI-Bulletin*, 24 (3), s. 12–30. https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2016/09/Pohjola-ym_3_2014.pdf
- Huemer, S., Salmi, P., Heikkilä, R., & Aro, M. (2012). Tavoitteena sujuva lukutaito. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti – NMI-bulletin*, 22 (2), s. 18–29. https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2012/04/Bulletin-2_2012_Huemer.pdf
- Sirén, M., Leino, K., & Nissinen, K. (2018). Nuorten media-arki ja lukutaito: PISA 2015. *Koulutuksen tutkimuslaitos; Sanomalehtien liitto*.

<https://www.uutismediat.fi/wp-content/uploads/2019/03/Nuorten-media-arki-ja-lukutaito-tutkimusraportti.pdf>

Suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu finto. (julkaisuaika tuntematon). Lukutaito. Haettu 6.4.2024 osoitteesta
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:au:tt:t33>

Swalander, L., & Taube, K. (2017). Influences of family based prerequisites, reading attitude, and self-regulation on reading ability. *Contemporary Educational Psychology*, 32 (2), s. 206–230.
https://www.researchgate.net/publication/222232056_Influences_of_family_based_prerequisites_reading_attitude_and_self-regulation_on_reading_ability

Torppa, M., Nurminen, T., Niemi, P., Vasalampi, K., Lerkkanen, M.-K., Tolvanen, A., & Poikkeus, A.-M. (2021). Kirjojen lukeminen tukee luetun ymmärtämisen kehitystä. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti – NMI-bulletin*, 31(3), s. 1–12.
<https://bulletin.nmi.fi/2021/10/20/kirjojen-lukeminen-tukee-luetun-ymmartamisen-kehitysta/>

Aineistoa on tarkasteltu objektiivisesti, hakien vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen raportoinnissa käytettiin apuna ChatGPT:tä lähdeluettelon muodastamisessa ja aakkostamisessa.